ଅମର ଶହୀଦ
ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା

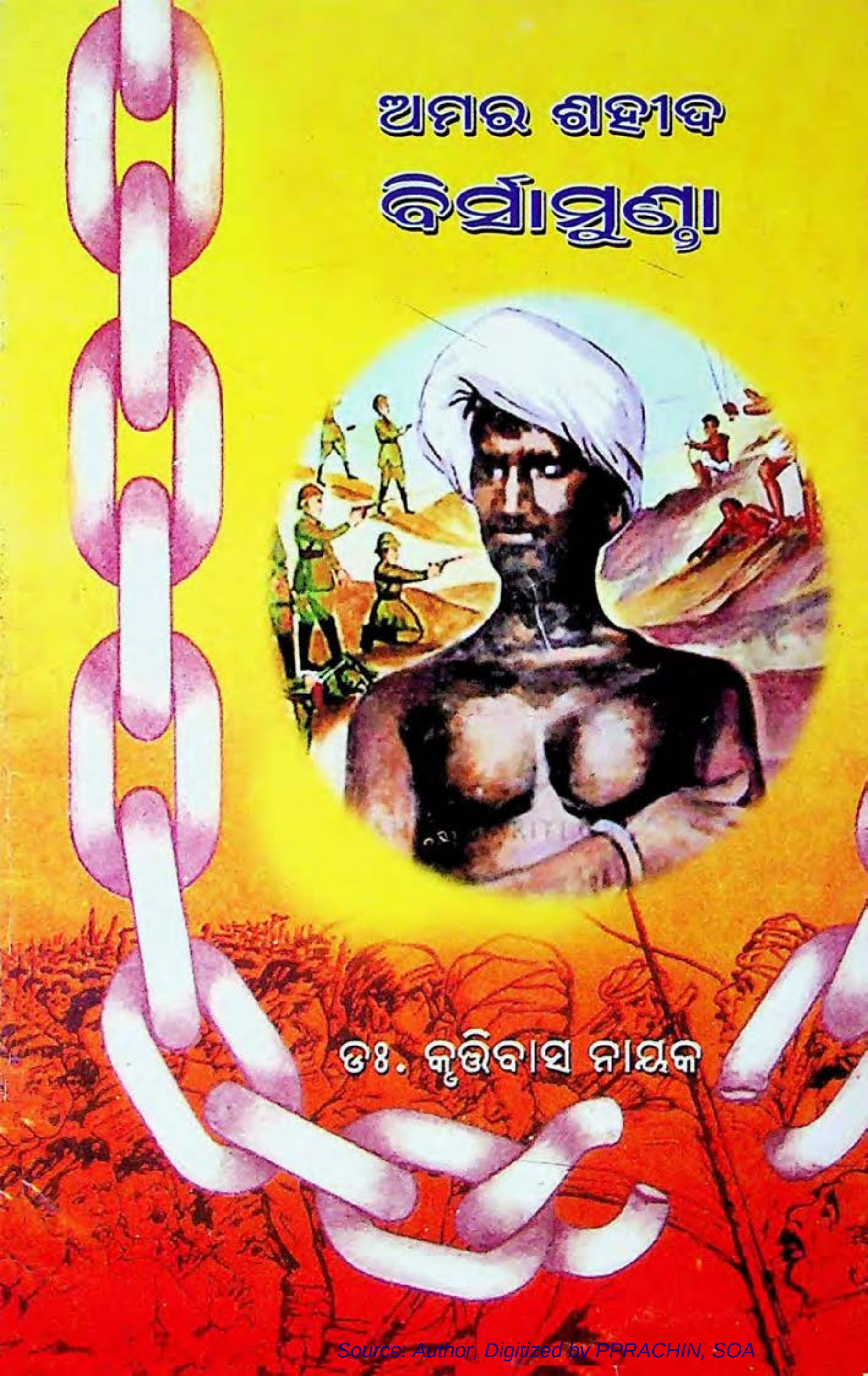

ଡଃ. କୃତ୍ତିବାସ ନାୟକ

ଅମର ଶହୀଦ

ବିର୍ସା ମୁଣ୍ଡା

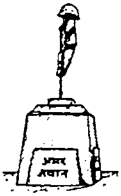

ଡଃ. କୃତ୍ତିବାସ ନାୟକ

ସୁଧାଂଶୁ ପ୍ରକାଶନ
ଝାଞ୍ଜିରୀମଙ୍ଗଳା, କଟକ-୯
ସ୍ଥାପିତ : ଶିଶୁ ଦିବସ - ୧୯୮୦

ଅମର ଶହୀଦ

ବିର୍ସା ମୁଣ୍ଡା

ଲେଖକ:

ଡଃ. କୃତ୍ତିବାସ ନାୟକ

ପ୍ରକାଶକ :

ସୁଧାଂଶୁ ପ୍ରକାଶନ
ଝାଞ୍ଜିରୀମଙ୍ଗଳା, କଟକ - ୯

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ - ୨୦୦୭
ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ - ୨୦୧୩

ପ୍ରଚ୍ଛଦ :
ସୁଧାଂଶୁ ଶେଖର

ମୁଦ୍ରଣ :
ଗୁରୁଜୀ ପ୍ରେସ
ଝାଞ୍ଜିରୀ ମଙ୍ଗଳା, କଟକ-୯

ମୂଲ୍ୟ - ଟ. ୨୦-୦୦

ବିର୍ସା ମୁଣ୍ଡା

ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଉଲିହାତୁ ନାମରେ ଛୋଟିଆ ଗାଆଁଟିଏ । ସେଇ ଗାଆଁରେ କନ୍ଧ, କୋହ୍ଲ ସଂପ୍ରଦାୟର ଆଦିବାସୀମାନେ ବାସ କରନ୍ତି । ସୁଗୁନା ମୁଣ୍ଡାର ଘର ମଧ ସେଇ ଗାଆଁରେ ଥାଏ ।

୧୮୯୦ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସ ୧୫ ତାରିଖରେ ସୁଗୁନାର ପୁଅଟିଏ ଜନ୍ମ ହେଲା । ଆଗୁନାର ତିନିଟା ପୁଅ ଆଗରୁ ଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ଅପୁଆ ଘର ପରି ତାଙ୍କ ଘରେ କେହି ଆନନ୍ଦ ହୋଇ ନଥିଲେ, କି ସେ ଗାଆଁରେ ଭୋଜୀ ଭାତ ହୋଇନଥିଲା ।

ଆଦିବାସୀ ଗରିବ ଘରେ ପୁଅଟା ଜନ୍ମ ହେଲେ, କାହାରିକୁ କିଛି ଫରକ ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ । ସୁଗୁନା ତ ଗରିବ ଲୋକଟା ।

Source: Author, Digitized by PPRACHIN, SOA

ପରିବାର ବଢ଼ିବାରୁ ତାକୁ ବିପଦ ଆଉ ଅଭାବ ବଢ଼ିଲା ପରି ଲାଗୁଥିଲା ।

ଆଉ କେତେ ଜଣ କହନ୍ତି । ସୁଗୁନାର ସ୍ତ୍ରୀ ତା' ବାପ ଘର ଚଲଖଦ ଗାଁକୁ ଯାଇଥିଲା । ଏଇ ପୁଅଟି ଅଜା ଘରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ପଶି କଳେ, ବଳେ କୌଶଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ କରି ଦେଉଥିଲେ । ସୁଗୁନାର ପରିବାର ଏବଂ ଶ୍ୱଶୁର ଘର ମଧ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ ।

ଏଇ ପିଲାଟି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ପେଜ ପାଣି ପିଇ ଟିକେ ବଡ଼ ହେଲା । ଗାଆଁରେ ରହି ଅନ୍ୟ ଆଦିବାସୀ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା ଚରେଇଲା । ଯେତେବେଳେ ତାକୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ହେଲା । ବାପା ମା' ତାକୁ ଅଜା ଘରକୁ ପଠେଇ ଦେଲେ । ସେଇଠି ଥିବା ବେଳେ ପିଲାଟିର ସାନ ମାଉସୀର ବାହାଘର ହେଲା । ବିଚରା ଟିକି ପିଲାଟି ମାଉସୀ ସାଙ୍ଗରେ ତା' ଶାଶୁଘରକୁ ଗଲା । ମାଉସୀର ଶାଶୁ ଘରେ ରହି ସେ ତାଙ୍କର ଛେଳି, ଗାଈ ଚରେଇଲା । ତାଙ୍କ ଘର କାମ ମଧ୍ୟ କଲା ।

ପିଲାଟି ସେଇଠି ଦେଖିଲା-ତାରି ବୟସର ପିଲାମାନେ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ପାଠ ପଢୁଛନ୍ତି । ଜାମା ପେଣ୍ଟ ପିନ୍ଧି ଆନନ୍ଦରେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ପିଲାଟିର ମଧ୍ୟ ପାଠ

ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ବହି, ସ୍ଲେଟ, ଖାତା ସେ ପାଇବ କେଉଁଠୁ ?

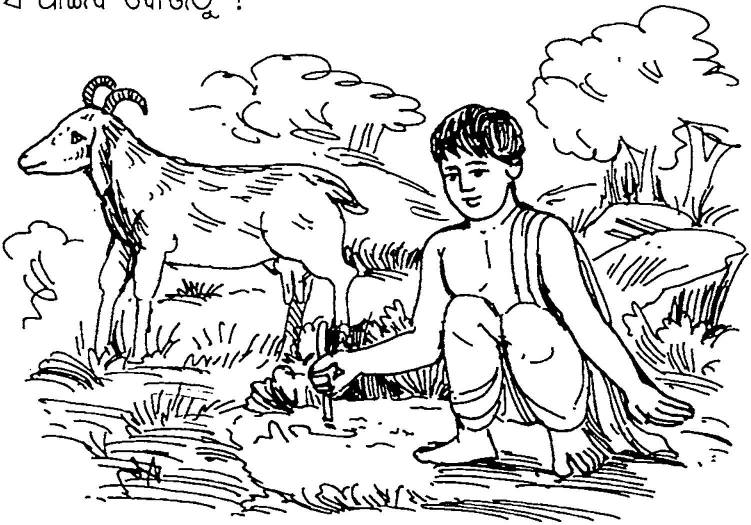

ସେ ଛେଳିକୁ ନେଇ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଚାଲିଯାଏ । ସେଇଠି ଖଣ୍ଡେ କାଠି ଧରି ଭୂଇଁରେ ଏଣୁ ତେଣୁ କେତେଟା ଅକ୍ଷର ଲେଖି ପକାଏ । ପୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ସେଇ ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ରହେ । ତେଣେ ଛେଳିମାନେ ମନଇଚ୍ଛା ଏଣେ ତେଣେ ପଶି ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରିପକାନ୍ତି । ପିଲାଟି ନିଜର ଦୋଷ ଆଉ ଭୁଲକୁ ବୁଝିପାରେ । କ୍ଷେତ ମାଲିକଙ୍କ ଠାରୁ ଗାଳି, ମାଡ଼ ବି ଖାଏ । କିନ୍ତୁ ନିରବ ରହେ ।

ପିଲାଟିର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଗୁଣ ଥିଲା, ସେ ବଂଶୀ ବଜାଇ ପାରେ । ବେଳେ ବେଳେ ବଂଶୀ ବଜାଇ ଅନ୍ୟ ମନସ୍କ ହୋଇଯାଏ ।

ଥରେ ପିଲାଟି ଅଣ୍ଟାରେ ବଂଶୀ ଖୋସି ଦେଇ ବଣକୁ ଛେଳି ଚରେଇବାକୁ ଗଲା । ଜଂଗଲରେ ବଂଶୀର ସ୍ୱରରେ ନିଜକୁ ସେ ହଜେଇ ଦେଲା । ତେଣେ ଛେଳି ଗୁଡ଼ାକ କିଏ କୁଆଡ଼େ ମଇଇଛା ବୁଲିଲେ । ଘରକୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ କେତେଟା ଛେଳି ଆଉ ମିଳିଲେ ନାହିଁ । ଛେଳି ହଜେଇ ଥିବା ଦୋଷରୁ ପିଲାଟି ମାଉସୀ ଘରୁ ମାଡ଼ ଖାଇଲା । ଏଇ ମାଡ଼ ପିଲାଟିକୁ ବହୁତ ବାଧିଲା । ସେ ଆଉ ସେଠାରେ ରହିବାକୁ ଚାହିଁଲା ନାହିଁ । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କୁନ୍ଦୀ ଗାଆଁରେ ରହୁଥିବା ତା'ର ବଡ଼ଭାଇ ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ସେଇଠି ରହି ସେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲା । ବୁର୍ଜୁଠାରେ ଥିବା ମିଶନ ସ୍କୁଲରେ ତା'ର ନାମ ଲେଖା ଗଲା । ସେତେବେଳେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ପ୍ରଚାରକ ମାନେ ନିଜ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ କରିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ନୀତି ନୀୟମକୁ ଛୋଟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଛୋଟ ପିଲାଟି ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇଥିଲା, ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ସେ ସେଠାରେ ଯାହା ଦେଖିଲା, ସେଥିରେ ତା' ମନ ବିକ୍ଷେଇ ଉଠିଲା । ପ୍ରଚାରକଙ୍କର ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ ତାକୁ ଭାରି ବାଧିଲା । ସେ ଆଉ ସ୍କୁଲକୁ ନ ଯାଇ ଚାଇଁ ବସା ଜର୍ମାନ ମିଶନ ସ୍କୁଲକୁ ଚାଲିଲା । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଅବସ୍ଥା । ସେ ମନକୁ ଦୃଢ଼ କଲା । ଆବଶ୍ୟକ ବେଳେ ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଜବାବ ମଧ୍ୟ ଦେଲା ।

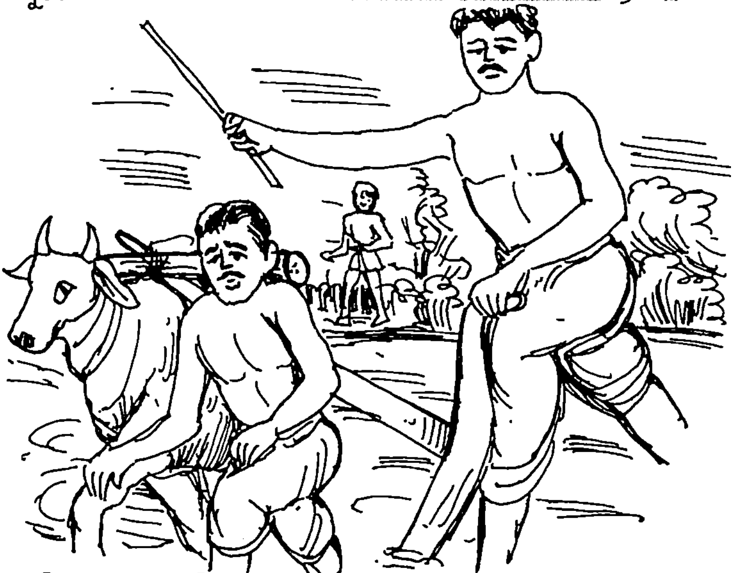

ଦିନେ ସେଇ ପିଲାଟି ଦେଖିଲା— ଗୋଟିଏ ପଟେ ବଳଦ· ଅନ୍ୟ ପଟରେ ତାର ଜଣେ ପୁରୁଣା ସହପାଠୀ ବଂଧୁ ବେକରେ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧାଯାଇ ବିଲରେ ହଳ କରାଯାଉଛି । ଏଭଳି ବିଚିତ୍ର ଘଟଣା ଦେଖି ପିଲାଟି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ସେ ନିଜ ଆଖିକୁ ମଧ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସେ ପିଲାଟି ଲୋକଙ୍କୁ ପଚାରି ବୁଝିଲା— ‘‘ଆମ ଦେଶ ପରାଧୀନ । ଇଂରେଜ ମାନେ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ଯାହା କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ହୁକୁମ ମାନିବା ହେଉଛି ଆମ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କର କାମ । ସ୍ନେହି ନିରୀହ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ସରଳତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ସେମାନେ ମନଇଚ୍ଛା ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଛନ୍ତି । ଯିଏ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରୁଛି, ତାକୁ ଚାବୁକ ମାଡ଼ ଦିଆଯାଉଛି ।

ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଯୋର ଜବରଦସ୍ତ ଜଙ୍ଗଲ କର ଆଦାୟ କରାଯାଉଛି । ଯିଏ ଏହି କର ଦେଇ ନ ପାରୁଛି, ତାକୁ ବଳଦଙ୍କ ସହ ଯୋଚି ବିଲରେ ହଳ କରାଯାଉଛି ।''

ଏଭଳି ଅନ୍ୟାୟ କଥା ଶୁଣି ପିଲାଟାର ମନ ବିଦ୍ରୋହୀ ଉଠିଲା । ତା'ର ରକ୍ତ ଟକ୍ ମକ୍ କରି ଫୁଟିଉଠିଲା । ସେ କେତେ ଜଣ ସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗ କରି ଏସବୁ ପ୍ରତିବାଦ କଲା । ସେହି ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଜଣେ ଇଂରେଜ ସାହେବ ଥିଲେ । ସେ ଭୀଷଣ ରାଗିଗଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନିସ୍ତୁକ ପିଟିଲେ । ସ୍କୁଲରୁ ସେଇ ପିଲାଟିକୁ ତଡ଼ି ଦେଲେ ।

ଏହା ପୂର୍ବରୁ ପିଲାଟା ପ୍ରାଦୀମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଜବାବ ଦେଇଥିଲା । ତେଣୁ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ପାଦ୍ରୀମାନେ ମଧ ପିଲାଟା ଉପରେ ରାଗି ରହିଥିଲେ । ସେମାନେ ଏତିକି ବେଳେ ରାଗଟା ସୁଝେଇ ଦେଲେ । ପିଲାଟାର ପାଠ ପ୍ରତି ଭାରି ଆଗ୍ରହ ଥିଲା— ସତ, କିନ୍ତୁ ତାର ଆଶା ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ବିଚରା ଗାଳି ମାଡ଼ ଖାଇ ସ୍କୁଲରୁ ସବୁ ଦିନ ପାଇଁ ବିଦାୟ ନେଲା । ତାର ପୋଥିରେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଡୋରି ବନ୍ଧା ହେଲା ।

ଥରେ ଯିଏ ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ କରିଛି, ସତ୍ୟ ପାଇଁ ଲଢ଼େଇ କରିଛି; ନିଜର ଆତ୍ମ ସମ୍ମାନ ପ୍ରତି ଯିଏ ସଚେତନ

Source: Author, Digitized by PPRACHIN, SOA

ହୋଇଛି ସିଏ କ'ଣ ସହଜରେ ନିରବ ହୋଇପାରିବ ? ସେ ଖୋଜି ବୁଲିବ-ଆଲୋକ, ସତ୍ୟ ଏବଂ ଧର୍ମର ପଥ ।

ପିଲାଟିର ସେଇ ଅବସ୍ଥା ହେଲା । ସ୍କୁଲରୁ ସିନା ସେ ବିଦାୟ ନେଲା । କିନ୍ତୁ ମନଟା ସବୁବେଳେ ତାର ସତ୍ୟର ଆଲୋକ ଖୋଜି ବୁଲିଲା । ସମାଧାନର ପଥ ଅନୁସଂଧାନ କଲା । ଗାଆଁ ଗାଆଁ ବୁଲି ଦେଖିଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାର । ଇଂରେଜ ମାନଙ୍କର ଅବିଚାର ଆଦେଶକୁ ଗରିବ, ନିରୀହ ଲୋକେ ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଆଦରି ନେଉଛନ୍ତି । କେତେକ ସୁବିଧାବାଦୀ କର୍ମଚାରୀ ଧମକ ଦେଖାଇ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ ନିରୀହ ଲୋକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଜୀବିକାକୁ ନେଇ ଖେଳ ଖେଳୁଛନ୍ତି । ଆଗରୁ ସେ ଶୁଣିଥିଲା ଆଉ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର କଳଙ୍କିତ ଇତିହାସ ମନେ ମନେ ଅନୁଭବ ବି କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଥର ସେ ପାରିଲାନି । ନିଜର ମନକୁ ନିଜେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଲା । ଆଖିର ଲୁହକୁ ଆଖିରେ ମାରିଲା । ଇଂରେଜ ମାନଙ୍କର ଗୋଡାଣିଆ ମାନିବା ମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଉଚିତ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ରକ୍ତ ଶପଥ ନେଲା ।

କିଛି କ୍ଷଣ ପାଇଁ ସମୟ ସହ ତାଳ ଦେଇ ଯିବା ପରେ ସେ ନିଜକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲା, ଏକ ଧର୍ମ ସଭା ନିକଟରେ । ସେଠିକାର ଜନ ସମାଗମ ବୋଧେ ତା'ର ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାକୁ ଟାଣି ନେଇଥିଲା । ତା'ର ଆଖି ଦୁଇଟି କାହାକୁ ସେହି ଜନଗହଳି ମଧ୍ୟରେ ଖୋଜିବା ପରି ଜଣାପଡୁଥିଲା । ହଠାତ୍ ତା'ର ଏଇ

Source: Author, Digitized by PPRACHIN, SOA

ଖୋଜିଲା ଆଖି ଦୁଇଟି ସ୍ଥିର ହୋଇଗଲେ ସଭାର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳରେ ଥିବା ଜଣେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ବଦନ, ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ସାଧୁ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦେଖି ।

ତାଙ୍କର ମୁଖ ନିସୃତ ବାଣୀର ଚମତ୍କାରିତା ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଉନ୍ମାଦନା ଭରିଦେଉଥିଲା । ନିଜକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ କରାଇବାର ଅନୁଚିନ୍ତା ଥିଲା ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାର ମୂଳମନ୍ତ୍ର'' ଏଥିପାଇଁ କେତେ ଯେ ମହାନ୍.......... ଚରିତ୍ର ମାନେ କିପରି ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ ବିଷୟ ଶୁଣି ପିଲାଟି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ସେ ବଡ଼ ହେଲେ, ଏଇଭଳି ଜଣେ ଚରିତ୍ର ହେବାକୁ ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କଲା । ସାଧୁଙ୍କ ସହ ସାକ୍ଷାତ ଫଳରେ ପିଲାଟିର ମାନସିକ ଚିନ୍ତା ବଢ଼ିଗଲା । ସେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ଆଉ ଜଣେ ବୈଷ୍ଣବ ସାଧୁଙ୍କୁ ସେ ଭେଟିଲେ । ସେ ଅହିଂସା ଏବଂ ସତ୍ୟର ବାଣୀ ଶୁଣେଇଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଣ୍ଡରେ ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି । ସେବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଏ' ସବୁ ବିଷୟ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା ।

୧୮୮୫ ମସିହାର କଥା । ପିଲାଟିକୁ ୧୫ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥାଏ । ସେ ଦିନେ ତାର ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ସହିତ ଜଙ୍ଗଲ ପାରି ହେଉଥାଏ । ଆକାଶରେ କଳାମେଘ ଘୋଟି ଆସିଲା । ଘନ ଘନ ବିଜୁଳି, ଘଡ଼ିଘଡ଼ିରେ ଜଙ୍ଗଲଟା କମ୍ପି ଉଠିଲା । ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ବିଦ୍ୟୁତ ରେଖା ପିଲାଟାର ଦେହ ଭିତରେ ପଶିଗଲା ପରି

ଲାଗିଲା । ସାଙ୍ଗଟା ଏ' ଘଟଣା ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ସେ ଗାଁକୁ ଫେରି ସବୁ ଘଟଣା ଲୋକଙ୍କୁ କହିଲା । ଗାଆଁ ଲୋକେ ଆଗରୁ ଶୁଣିଥିଲେ, ପିଲାଟା ସାଧୁସନ୍ଥଙ୍କ ସେବା କରି ଅନେକ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିଛି । ଏ' ବିଦ୍ୟୁତ୍ ରେଖାଟା ହେଉଛି- "ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତି" ।

"ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତି" ପାଇଥିବା ପିଲାଟାକୁ ଗାଆଁ ଲୋକେ ଭଗବାନଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି କହିଲେ । ପିଲାଟା ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ମଧ କେହି ତାକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ଆଖପାଖ ଗାଆଁର ଲୋକେ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧିଥିଲେ ।

ଥରେ ଜଣେ ମୁଣ୍ଡା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ତାର ରୋଗିଣା ପୁଅକୁ ଧରି ସେଇ ପିଲାଟି ପାଖକୁ ଆସିଲା । ପିଲାଟି ତା' ଦେହରେ ହାତ ଲଗେଇ ଦେବାରୁ ଯୋଗକୁ ରୋଗିଣା ପୁଅର ଦେହ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ଏ' ଘଟଣାଟା ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଏ' ଗାଆଁରୁ ସେ ଗାଆଁକୁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବହୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ— 'ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତି' ପାଇଥିବା ମୁଣ୍ଡା ପିଲା ଛୁଇଁ ଦେଲେ- ସବୁ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯିବ ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ସେଇ ଗାଆଁରେ ବସନ୍ତ ରୋଗ ବ୍ୟାପିଲା । ଶହ ଶହ ସଂଖ୍ୟାରେ ଲୋକେ ପୋକ ମାଛି ପରି ମଲେ । ଗାଆଁର ଲୋକେ ପିଲାଟି ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଥକିଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ

ହେଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ଯେ—ଏଇ "ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତି" ପାଇଥିବା ପିଲା ଉପରେ ରାଗି ବସନ୍ତ ଠାକୁରାଣୀ ଆମ ଗାଆଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଖାଉଛନ୍ତି । ଏକଥା ଶୁଣି ପିଲାଟି ଗାଆଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । କିନ୍ତୁ ରୋଗ କମିଲା ନାହିଁ । ଆହୁରି ଅନେକ ଲୋକ ମଲେ । ପିଲାର ଦୋଷ ନାହିଁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେ ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ସେଇ ପିଲାଟି ପୁଣି ଗାଆଁକୁ ଫେରିଲା । ଗାଆଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଔଷଧ ପତ୍ର ଖାଇବାକୁ ଦେଲା । ସେବା ଯତ୍ନ କଲା । ତା' ଔଷଧ ଆଉ ସେବା ଫଳରେ ରୋଗ ଧୀରେ ଧୀରେ ଛାଡ଼ିଗଲା ।

ତା' ପରେ ପିଲାଟି ଗାଆଁ ଗାଆଁ ବୁଲି ଚେର ମୂଳି ଔଷଧ ଦେଇ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ରୋଗରୁ ଭଲ କଲା । ଆଖ ପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେ ଜଣେ ଭଲ ଦିଶାରୀ (ଦେଶୀ ଡାକ୍ତର ଭାବେ) ପରିଚିତ ହେଲା ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ପିଲାଟି ବଢ଼ି ଯୁବକ ହେଲା । ତାର ଲୋକପ୍ରିୟତା ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଥାଏ ।

ସେତେବେଳେ ଗାଆଁ ଗହଳିରେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଲୋକେ ଅଶିକ୍ଷିତ ଥିଲେ । ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ତାଙ୍କ ମନରେ ବସାବାନ୍ଧି ରହିଥିଲା । ପାଠର ମୂଲ୍ୟ ଲୋକେ ବୁଝି ନ ଥିଲେ । କେଉଁଟା

Source: Author, Digitized by PPRACHIN, SOA

ଉଚିତ୍, କେଉଁଟା ଭୁଲ ଏକଥା ଲୋକେ ଜାଣି ପାରୁ ନଥିଲେ । ତାଦ୍ୱାରା ଲୋକଙ୍କର ଉନ୍ନତି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରୁ ନଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ପିଲାଟି ଉପାୟ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ପାଇଗଲା ।

ବିଭିନ୍ନ ଗାଆଁକୁ ଯାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଅଶିକ୍ଷାର କ୍ଷତି ବିଷୟରେ ବୁଝାଇଲା । ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ନିଶା ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କରିବା ଏସବୁର ଆଉ ଗୋଟିଏ କାରଣ । ବିଦେଶୀ ମାନେ ନିଶା ପିଇବାକୁ ନେଇ ଅନେକ କ୍ଷତି କରୁଛନ୍ତି । ନିଶା ଦ୍ୱାରା ମଣିଷ ସମାଜ ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯିବ । ଏସବୁ କଥା ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲା । ଲୋକେ ତା' କଥାକୁ ମାନି ଦେଇ ଶୁଣିଲେ ।

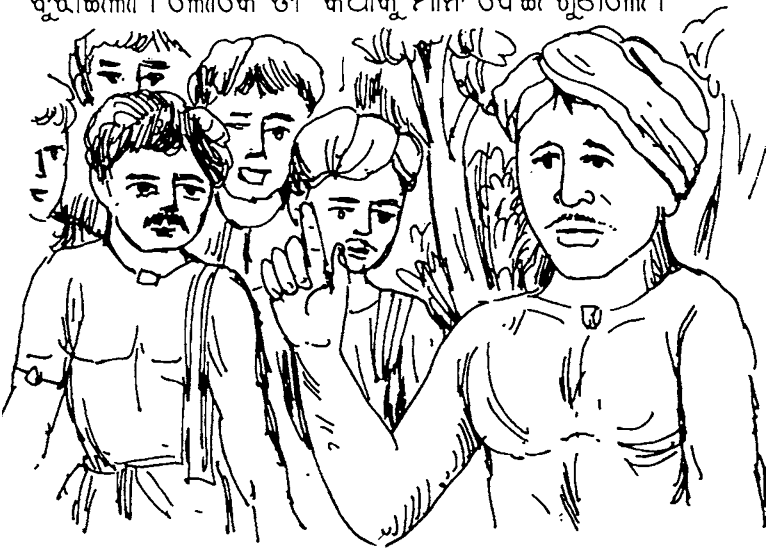

ଦିନେ ସବୁ ଆଦିବାସୀ ଭାଇଙ୍କର ମନ ଏକ ହେଲା । ସମସ୍ତେ ମିଶି ଶପଥ କଲେ, ସେମାନେ ଆଉ ମଦ, ହାଣ୍ଡିଆ

Source: Author, Digitized by PPRACHIN, SOA

ଛୁଇଁବେ ନାହିଁ । ନିଜର କ୍ଷତି କରିବେ ନାହିଁ । ଜଙ୍ଗଲ କର ଦେବେ ନାହିଁ । କାରଣ ଜଙ୍ଗଲ ହେଉଛି ଆମର । ବିଦେଶୀ ଇଂରେଜମାନେ ଏ' ଜଙ୍ଗଲ ତିଆରି କରି ନାହାନ୍ତି । ମାଟି ମାଆର ସେବାରେ ଜୀବନ ନେବେ ପଛେ ବିଦେଶୀ ଶାସକ ଇଂରେଜଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ସହିବେ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ମିଶି ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦ କରିବେ ।

ଏ' ଶପଥ କଥା—ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲା । ବିଦ୍ରୋହୀ ଆଦିବାସୀଙ୍କର ନେତାକୁ ଖୋଜା ଚାଲିଲା । ନେତା କିଏ ଜଣାପଡ଼ିଲା— ଏ' ନେତା ହେଉଛନ୍ତି, ସୁଗୁନିମୁଣ୍ଡାର ଚତୁର୍ଥ ପୁଅ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ।

ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଥିଲେ ଜଣେ ନିର୍ଭିକ ଯୁବକ । ସେ ପରିଷ୍କାର ଭାବେ ଶୁଣାଇ ଦେଲେ—"ମୁଁ କାହାରିକୁ ଅନୁଚିତ ମାର୍ଗରେ ନେଇ ଯାଉନାହିଁ । ଆମ ଜାତିରେ ଅନେକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, କୁସଂସ୍କାର ଭରି ରହିଛି । ତାକୁ ଆମେ ଦୂର କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ । ଏଥିପାଇଁ ମୋତେ କେହି ବାଧା ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।"

ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ମେଳି ଦେଖି ଇଂରେଜ ସରକାର ସାବଧାନ ହୋଇଗଲେ । ସେ ବିର୍ସାଙ୍କର ଗତିବିଧି ଉପରେ କଡ଼ା ନଜର ରଖିଲେ ।

୧୮୮୫ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ନଅ ତାରିଖ ଦିନ ନେତା ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାକୁ ଗିରଫ କରିବାକୁ ଇଂରେଜ ସରକାର ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ନେତାଙ୍କୁ ନିଜର ଦେବତା ଏବଂ ରକ୍ଷା କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଏକଯୁଟ ହୋଇ--ଭୟଙ୍କର ରୂପ ଧରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ମାଡ଼ି ଆଁସିଲେ । ଖଣ୍ଡ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ସକଳ ଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ ଇଂରେଜ ପୁଲିସ ନେତା ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାକୁ ଗିରଫ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାକୁ ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ମନେ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ପ୍ରାଣ ପଣେ ଲଢ଼ିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲେ । କିଛି ଦିନ ପରେ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀ ଏକଯୁଟ ହୋଇ ଇଂରେଜ ପୁଲିସ ଉପରେ ପାଲଟା ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ପୁଲିସର ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେମାନେ ଏପରି ଯୁଦ୍ଧର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପୁଲିସମାନେ ଅତି ନିଷ୍ଠୁର ଭାବେ ତାଙ୍କୁ ଦମନ କଲେ ।

ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରେମୀ ମୁଣ୍ଡା ଆଦିବାସୀମାନେ ପୁଣି ଥରେ ସେହି ମାସ ୨୭ ତାରିଖରେ ବିଦ୍ରୋହ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଏଥିପାଇଁ ବିରାଟ ଯୋଜନା ଚାଲିଲା । ଇଂରେଜ ସରକାର ଏ' ସମ୍ବାଦ ପାଇ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବିଦ୍ରୋହ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଇଂରେଜ ପୁଲିସ ସବୁ ଯୋଜନାକୁ ବିଫଳ କରି ଦେଲେ ।

ଚଲଖଦ ଗାଆଁରେ ନେତା ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଗିରଫ ହେଲେ । ଏ' ଖବର ପାଇ ଗ୍ରାମବାସୀ- ଆଦିବାସୀମାନେ ଡରିଗଲେ । ଆଉ କେତେକ ଦୁଃସାହସୀ ଯୁବକ ଏ' ଘଟଣାରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହେଲେ ।

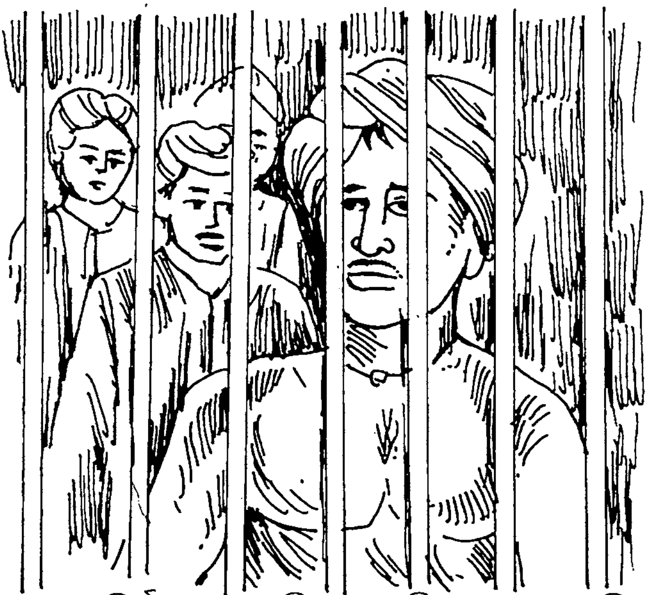

ନେତା ବିର୍ସା ମୁଣ୍ଡାଙ୍କ ସହିତ ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କରି ଇଂରେଜ ପୁଲିସ ରାଞ୍ଚି ପଠାଇ ଦେଲେ । ସେଠାରେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ମୋକଦ୍ଦମା ଚାଲିଲା, ବିଶ୍ୱର ଶେଷରେ ବିଦ୍ରୋହ କାରଣରୁ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାଙ୍କ ସହିତ ଅନ୍ୟ ୧୫ ଜଣ ବିଦ୍ରୋହୀ ନେତାଙ୍କୁ କାରାଦଣ୍ଡ ମିଳିଲା । ଫଳରେ ସେମାନେ ଦୁଇବର୍ଷ ପାଇଁ ହଜାରିବାଗ ଜେଲରେ ରହିଲେ ।

Source: Author, Digitized by PPRACHIN, SOA

ଏହାର ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ମହାରାଣୀ ଭିକ୍ଟୋରିଆଙ୍କର ସିଂହାସନ ଆରୋହଣର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତି ପାଳନ କରାଗଲା । ମହାରାଣୀଙ୍କର ଦୟାରୁ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାକୁ ଚେତାବନୀ ନେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜେଲଦଣ୍ଡରୁ ମୁକ୍ତି ଦିଆଗଲା । ସେଦିନ ଥିଲା--୩୦.୧୧.୧୮୯୭ ମସିହା ।

ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାଙ୍କ ସହ ଅନ୍ୟ ସହଯୋଗୀମାନେ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ସଂଗ୍ରାମୀ ଯୁବକମାନେ ଚଲଖଦ ଗାଆଁରେ ପୁଣି ଥରେ ସଭା ବସାଇଲେ । ସେ ସଭାରେ ସମସ୍ତେ ଆନ୍ଦୋଳନ, ବିଦ୍ରୋହ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା । ସମୁଦାୟ ବିଦ୍ରୋହୀ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦିଆଗଲା । ଗୋଟିଏ ଦଳ ନିଜ ଦଳର ଆଦର୍ଶ ଏବଂ ସତ୍ୟ, ଶାନ୍ତିର ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରି ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଅନ୍ୟ ଦଳଟି ରାଜନୀତି ବା ସରକାରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇଲେ । ଏ' ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତି ସାବଧାନତା ସହିତ ହେଉଥିବାରୁ ଇଂରେଜ ସରକାର ଏମାନଙ୍କର ଗତିବିଧି ଠଉରେଇ ପାରୁ ନଥାନ୍ତି ।

ଘାଇଲା ବାଘପରି ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଶିକାର ଖୋଜି ବୁଲିଲେ । ଅନ୍ୟ ସାଥୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ସହଯୋଗ କରୁଥିଲେ । ସେଦିନ ଥିଲା, ୧୮୯୯ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସର ଚବିଶ

Source: Author, Digitized by PPRACHIN, SOA

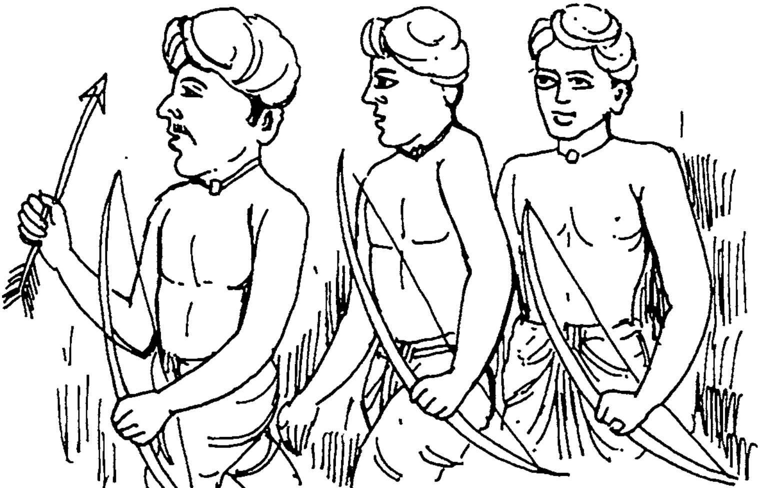

ତାରିଖ । ଶହ ଶହ କନ୍ଧ, ମୁଣ୍ଡା ଆଦିବାସୀ ଧନୁ, ତୀର ବର୍ଚ୍ଛା ଧରି ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଲେ । ସତେ ଯେମିତି ବର୍ଷା ଦିନିଆ ଅମାନିଆଁ ବନ୍ୟା ମାଡ଼ି ଆସିଲା । ବାଟରେ ହାଟିଆ, ଡୋରାଣ୍ଡାରେ ଥିବା ଇଂରେଜ ମାନଙ୍କୁ ସେ ହତ୍ୟା କଲେ । ତାପରେ ସେ ରାଞ୍ଚିରେ ଥିବା ମୁଖ୍ୟ ବିଚାରାଳୟକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ବାରଜଣ ଇଂରେଜ ଅଫିସରଙ୍କ ସହ କେତେକ ପୋଲିସଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରି ଫେରି ଆସିଲେ ।

ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡ ଜୟଲାଭ କରି ବୀର ଦର୍ପରେ ନିଜ ସାଥୀମାନଙ୍କ ସହ ଗାଆଁକୁ ଫେରିଲେ । ଆଦିବାସୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ମାନେ ତାଙ୍କୁ ଘିଅ ଦୀପ ଜାଳି ବନ୍ଦାଇ ଘରକୁ ନେଲେ ।

ଏଭଳି ଅଚାନକ ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିବ ବୋଲି କେହି ସୁଦ୍ଧା କଳ୍ପନା କରିନଥିଲେ । ଏଇ ଘଟଣାରେ ଆଦିବାସୀ ମାନେ

ଆନନ୍ଦରେ ଫୁଲି ଉଠିଲେ । ଆଉ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ଗଭୀର ଭାବେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ବିଦ୍ରୋହୀ ନେତା ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ମୃତ ବା ଜୀବନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଧରି ଆଣିବା ପାଇଁ ସରକାର ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା କରିଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଧରିବା ଏତେ ସହଜ କଥା ନଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ସେ ଆଦିବାସୀ ମାନଙ୍କର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତା ପାଲଟି ଯାଇଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତିରେ ପୂଜା କରୁଥିଲେ ।

ଇଂରେଜ ସରକାର ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ପ୍ରାଦୀମାନଙ୍କୁ ହଟେଇ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଗୋଟାଏ ନୂଆ ମୁଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟ ଗଠନ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ମୁଣ୍ଡା ମାନେ ଏକଯୁଟ ହୋଇ ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲାର ଚକ୍ରଧର ପୁର, ରାଞ୍ଚି ଜିଲ୍ଲାର ଖୁଣ୍ଟି, କରାରା, ତୋରପା, ତସାର ଏବଂ ବସିଆର ଥାନା ଗୁଡ଼ିକୁ ବାରମ୍ବାର ଆକ୍ରମଣ କରି ଅନେକ କ୍ଷତି ଘଟାଇଲେ । ୧୯୦୦ ମସିହା ୫ ତାରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆକ୍ରମଣ ଲାଗି ରହିଥାଏ ।

ଜାନୁଆରୀ ମାସର ୭ ତାରିଖ ଦିନ ମୁଣ୍ଡା ମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲା ଇଂରେଜ ପୁଲିସ ବାହିନୀ । ବନ୍ଧୁକ ଏବଂ ଧନୁତୀରର ପ୍ରବଳ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା । ସେ ମାସର ୯ ତାରିଖ ଦିନ

ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଚରମ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ମୁଣ୍ଡା ମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳକୁ ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟ ବାହିନୀ ଘେରିଗଲେ । ବିଦ୍ରୋହୀ ମୁଣ୍ଡା ମାନେ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାରେ ମଲେ ଆଉ ଗିରଫ ହେଲେ । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରାଣ ନେଇ ଏଣେ ତେଣେ ପଳାଇ ଲୁଚି ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଧରି ଆଣି ଇଂରେଜ ମାନେ କଠିନ ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ । ଅନେକ ମାଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ ମରିଗଲେ । ଆଉ କେତେଜଣ ନିରୁପାୟ ହୋଇ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କଲେ । ଫଳରେ ରାଞ୍ଚି ବିଦ୍ରୋହ ଆଉ ତିଷ୍ଠି ରହି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଇଂରେଜ ପୁଲିସ ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାକୁ ଧରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

୧୯୦୦ ମସିହା ଫେବୃୟାରୀ ମାସର ତିନି ତାରିଖ । ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଚକ୍ରଧର ପୁର ଠାରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥାଆନ୍ତି । ପୁରସ୍କାର ପାଇବା ଲୋଭରେ ଦୁଇଜଣ ନେତା ଦ୍ରୋହୀ- ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକ ସାଥୀ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାର ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନ ପୁଲିସକୁ ଜଣାଇ ଦେଲେ । ଫଳରେ ଜଙ୍ଗଲ ମଧରୁ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଗିରଫ ହେଲେ । ତାଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ରାଞ୍ଚି ଜେଲକୁ ପଠାଇ ଦିଆଗଲା । ସେଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଅକଥନୀୟ ଅତ୍ୟାଚାର, ଅପମାନ ସହି ସହି ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ସତେ ଯେମିତି ପଥର ପାଲଟି ଗଲେ । ତାଙ୍କର ହାତ ଗୋଡ଼ ମୁହଁ ସବୁ ଶିତଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

Source: Author, Digitized by PPRACHIN, SOA

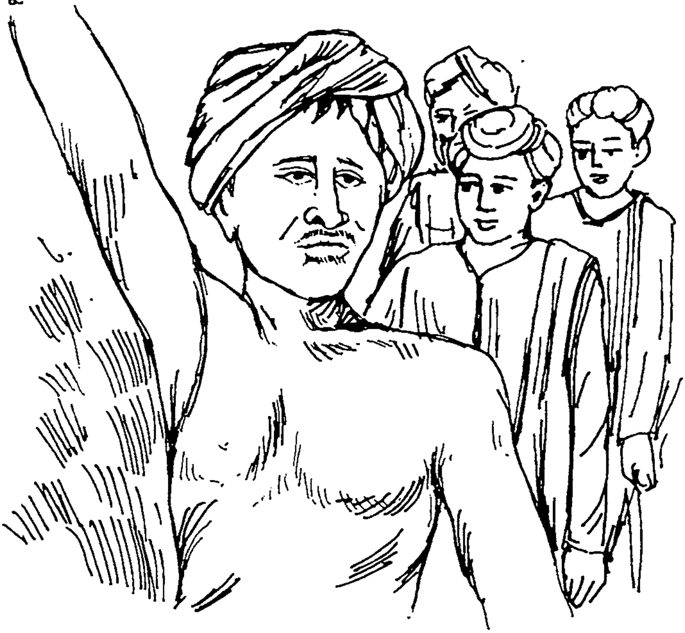

ଶହ ଶହ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆଦିବାସୀ ମାନେ ଆସି ସେଠାରେ ଠୁଳ ହେଲେ । ବହୁତ ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ଦେବତା ମନେ କରୁଥିବାରୁ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଲୁହ ଢାଳିଲେ । ଦିନକୁ ଦିନ ଏହି ଆଦିବାସୀ ଦର୍ଶକ ମାନଙ୍କର ଭିଡ଼ ବଢ଼ିଲା । ପୁଲିସ ଅନୁଭବ କଲେ ଦିନେ ନା' ଦିନେ ଏଠାରେ ପୁଣି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଘଟିପାରେ । ତେଣୁ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାକୁ ରାଞ୍ଚି ଜେଲରୁ ହଜାରିବାଗ ଜେଲକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିଦେଲେ ।

ସେଠାରେ ମଧ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଗଲା । ରକ୍ତ ମାଂସରେ ଗଢ଼ା ମଣିଷ ଶରୀର, କେତେ ଆଉ ସହିପାରିବ ? ଶରୀର ତାଙ୍କର ଅସ୍ଥି କଂକାଳ ସାର ହୋଇଗଲା ।

କହିବା ଶକ୍ତି ମଧ କମି କମି ଆସିଲା । ତଥାପି ମଧ ସେ ଜେଲ ଭିତରେ ଥାଇ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ।

ସେଦିନ ଥିଲା-୧୯୦୦ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସର ନଅ ତାରିଖ । ହଜାରିବାଗ ଜେଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଘୋଷଣା କଲେ-ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ହଇଜା ରୋଗରେ ପିଡ଼ିତ ହୋଇ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ଜେଲ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଶେଷକୃତ୍ୟ ସଂପନ୍ନ ହେଲା ।

ଆଉ କେତେଜଣ ମୁଣ୍ଡା ନେତା କହିଲେ—''ବିର୍ସା ଥିଲେ-ସ୍ୱାଧୀନ ଚେତା ମଣିଷ । ସେ ହାରିଯାଇ ଇଂରେଜ ମାନଙ୍କ ହାତରେ ମରିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁନଥିଲେ । ନିଜେ ବିଷ ପିଇ ମରିବାକୁ ହିଁ ଶ୍ରେୟ ମନେ କଲେ ।'' ଆଉ କେତେଜଣ ସନ୍ଦେହ କରନ୍ତି । ''ବିର୍ସାଙ୍କୁ ବିଷ ଦେଇ ମାରି ଦିଆଯାଇଛି ।'' କିନ୍ତୁ ଆଦିବାସୀ ମାନେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ—''ବିର୍ସା ଥିଲେ ଆମର ଦେବତା । ତାଙ୍କୁ କିଏ ବା ଜେଲ ରଖି ପାରିବ ? ସେ ଦେବତା, ଦେହ ଛାଡ଼ି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି ।''

ସେ ଯାହା ହେଉ ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ଧ୍ରୁବ ସତ୍ୟ । ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଦେଶ ପାଇଁ, ଜାତିପାଇଁ, ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଲଢ଼େଇ କରି ବୀରପଣିଆ

ଦେଖାଇ ମରିଛନ୍ତି, ଏକଥା ମଧ ସତ୍ୟ । ତେଣୁ ସେ ଏଜାତି ପାଖରେ ଚୀର ଅମର, ବୀର ଶହୀଦ ହୋଇ ରହିଗଲେ ।

ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଆରମ୍ଭ କରିଥିବା ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଲୋପ କରିବା ପାଇଁ ଇଂରେଜ ସରକାରୀ ବିଦ୍ରୋହୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କାରୀଙ୍କ ଉପରେ ମୋକଦ୍ଦମା ଚଳାଇଲେ । ଏହି କାରଣରୁ ୪୮୨ ଜଣ ବିଦ୍ରୋହୀଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଗଲା । ସେଥି ମଧରୁ ଅନେକ ବିନା ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହେଲେ । ତିନିଜଣ ନେତା ଫାଶୀ ପାଇଲେ । ୪୪ ଜଣ ନେତା ଆଜୀବନ କାରାଦଣ୍ଡ ପାଇଲେ । ଅନ୍ୟ କେତେଜଣଙ୍କୁ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ମିଳିଲା ।

ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ମୁଣ୍ଡା ମାନଙ୍କର କେତେକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଇଂରେଜ ସରକାର ଯତ୍ନ ନେଲେ । ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡାଙ୍କର ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଆଦିବାସୀ ମାନେ କେତେକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଓ କୁସଂସ୍କାରକୁ ନିଜ ସମାଜ ଭିତରୁ ଦୂରେଇ ଦେଲେ ।

ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବା, ନିଜର ଅଧିବାସୀକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ଭଳି କେତେକ ଭଲ ଗୁଣ ବିର୍ସାମୁଣ୍ଡା ଏ ଜାତିକୁ ଶିଖେଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ । ସେ ଆଦି ମରି ମଧ ଆମ ପାଇଁ

ଅମର ଦେବତା ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ପ୍ରେରଣା ଏ’ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିଯିବ ।

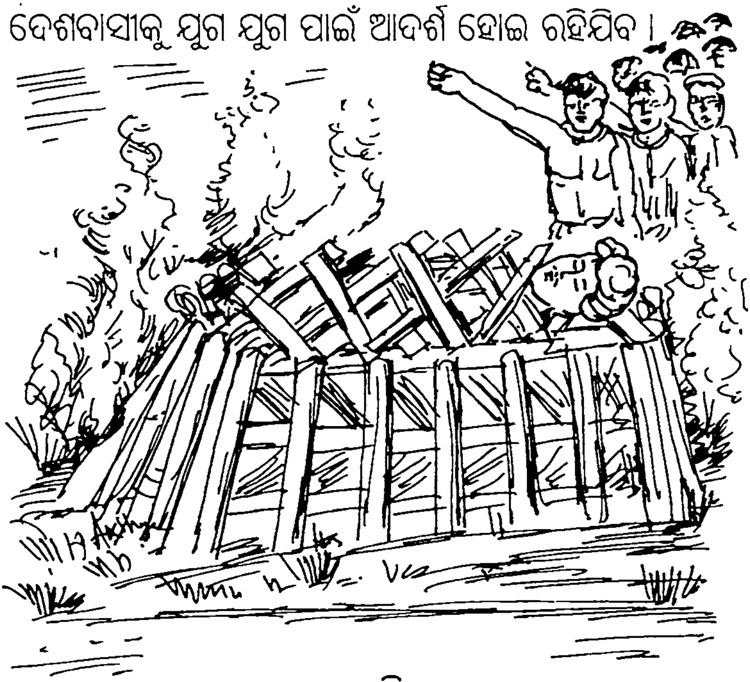

—ଜୟହିନ୍ଦ୍—

ସୁଧାଂଶୁ ପ୍ରକାଶନ